Lausuntopyyntö: Valtioneuvoston asetus kotoutumisen edistämiseen liittyvien kunnan, hyvinvointialueen ja Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaisen kustannusten korvaamisesta valtion varoista annetun asetuksen muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/12938/2026

Keski-Uudenmaan kuntien ja Te-alueen lausunto

Lausunnossa Keski-Uudenmaan näkökulmasta käsitellään:

- taloudelliset ja kuntakohtaiset vaikutukset
- vaikutukset palveluihin, henkilöstöön ja monialaiseen yhteistyöhön
- yhdenvertaisuus- ja segregaatiotekijät
- vastaanottovalmiuteen liittyvät riskit
- ehdotukset rahoituksen seurantaan, siirtymäaikaan ja kuntakohtaisiin laskelmiin.

Rahoitus tulee vähenemään enemmän kuin kuntien lakisääteiset tehtävät ja palvelutarve. Tämä vastaa asetuksessa esitettyjä säästö- ja rahoitussiirtosisältöjä sekä kunnissa tunnistettuja palvelu- ja talousvaikutuksia.

Kunnat pitävät julkisen talouden kestävyyden vahvistamista perusteltuna tavoitteena. Ehdotettu kokonaisuus merkitsee kuitenkin kunnille huomattavaa ja vaikeasti ennakoitavaa rahoitusmuutosta tilanteessa, jossa lakisääteiset kotoutumista edistävät tehtävät, niiden laatua koskevat vaatimukset sekä palvelujen tosiasiallinen tarve eivät vähene vastaavassa suhteessa. Laskennallisten korvausten tasoleikkauksia, kotoutumiskoulutuksen rahoituksen siirtoa peruspalvelujen valtionosuuteen ja muita rahoitusmuutoksia tulee arvioida yhtenä kokonaisuutena.

Taloudelliset vaikutukset

Laskennallisten korvausten alentaminen kasvattaa kunnan omarahoitusosuutta ja heikentää mahdollisuuksia kattaa alkuvaiheen palveluista aiheutuvia kustannuksia. Näitä palveluja ovat muun muassa pakolaisten vastaanotto, vieraskielisten ohjaus ja neuvonta, palvelutarpeen arvioinnit, kotoutumissuunnitelmat, tulkkaus, monikielinen yhteiskuntaorientaatio sekä muut palvelut. Vaikutus korostuu erityisesti kunnissa, joihin muuttaa itsenäisesti korvausten piirissä olevia henkilöitä muista kunnista tai vastaanottokeskuksista. Kustannukset syntyvät vastaanottavassa kunnassa nopeasti, mutta rahoitus ei välttämättä vastaa palvelutarvetta.

Rahoituksen siirtäminen laskennallisista korvauksista yleiskatteiseen valtionosuuteen voi yksinkertaistaa järjestelmää, mutta samalla rahoituksen läpinäkyvyys ja kohdentuminen kotoutumistehtäviin heikkenevät. Kuntakohtaiset vaikutukset voivat poiketa olennaisesti

toisistaan väestörakenteen, muuttoliikkeen, työllisyystilanteen ja palvelutarpeiden vuoksi. Vuodelle 2027 esitetty kompensaatio lieventää muutosta vain määräaikaisesti eikä poista rahoituksen pidemmän aikavälin epävarmuutta.

Vaikutukset palveluihin ja kotoutumisen tuloksiin

Rahoituksen vähentyminen lisää painetta supistaa erityisesti varhaisen vaiheen, matalan kynnyksen ja ennalta ehkäiseviä palveluja. Riskinä on, että oikea-aikainen ohjaus, neuvonta, tulkkaus ja yksilöllinen tuki vähenevät, jolloin palveluihin pääsy viivästyy ja kotoutumis-, koulutus- ja työllistymispolut pitkittyvät. Tällöin tarvitaan enenevissä määrin sosiaali- ja terveyspalvelujen korjaavia palveluja. Lyhyellä aikavälillä syntyvä säästö voi tällöin lisätä myöhempiä kustannuksia työllisyys-, sosiaali-, terveys-, kasvatus- ja koulutuspalveluissa.

Erityinen riski kohdistuu haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin, lapsiperheisiin, vähän koulutettuihin, työelämän ulkopuolella oleviin sekä henkilöihin, joiden palvelutarve on monialainen tai jotka tarvitsevat pitkäkestoista tukea. Tasoleikkaus ei huomioi palvelutarpeiden suurta vaihtelua. Se voi lisätä kuntien ja alueiden välisiä eroja palvelujen saatavuudessa ja heikentää kotoutujien yhdenvertaisuutta.

Vaikutukset yhteistyöhön, henkilöstöön ja toimeenpanoon

Monialaisen yhteistyön valtionosuusrahoituksesta luopuminen ei poista yhteistyön tarvetta. Kunnan, työvoimaviranomaisen, hyvinvointialueen, oppilaitosten ja järjestöjen yhteensovittavaa työtä tarvitaan edelleen asiakasprosessien jatkuvuuden varmistamiseksi. Ilman riittävää rahoitusta riskinä ovat epäselvät vastuut, palvelukatkokset, päällekkäinen työ ja asiakkaiden siirtyminen toimijalta toiselle ilman kokonaisvastuuta.

Rahoituksen nopea ja samanaikainen muutos vaikeuttaa henkilöstö- ja palvelusuunnittelua. Jos leikkaukset johtavat henkilöstön vaihtuvuuteen tai osaamisen menettämiseen, palvelujen jatkuvuus ja kyky vastata muuttoliikkeen vaihteluihin heikkenevät. Muutos lisää myös tarvetta erotella, seurata ja kohdentaa kustannuksia kunnan, työllisyysalueen, hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden välillä, joten hallinnollinen työ ei välttämättä vähene esitetyllä tavalla.

Keskeiset riskit

- valtion rahoituksen ja kunnalle jäävien lakisääteisten tehtävien välinen epätasapaino;
- alkuvaiheen palvelujen, tulkkauksen ja yksilöllisen tuen riittämättömyys;
- kotoutumisen ja työllistymisen hidastuminen sekä korjaavien palvelujen kustannusten kasvu;
- alueellisten ja kuntakohtaisten erojen sekä segregaation vahvistuminen;
- kuntien pakolaisten vastaanottovalmiuden ja vastaanottohalukkuuden heikkeneminen;
- rahoituksen kuntakohtaiset vääristymät ja kustannusten siirtyminen kuntien omalle vastuulle;

- monialaisen yhteistyön, palveluketjujen ja henkilöstön osaamisen heikkeneminen; sekä
- muutosten yhteisvaikutusten ja pidemmän aikavälin kustannusten aliarviointi.

Keski-Uudenmaan ehdotukset jatkovalmisteluun

Kunnat ja työllisyysalue esittävät, että muutosten kunta- ja työllisyysaluekohtaiset sekä niiden yhteisvaikutukset arvioidaan avoimesti ennen asetuksen voimaantuloa. Rahoituksen tulee seurata tosiasiallista palvelutarvetta ja turvata lakisääteisten tehtävien täysimääräinen hoitaminen. Kompensaation riittävyyttä on tarkistettava vuosittain, ja rahoitukseen tarvitaan pysyvä seurantamekanismi sekä mahdollisuus korjaaviin toimiin, jos kustannukset siirtyvät ennakoitua enemmän kunnille.

Valtion tulee lisäksi varmistaa riittävä siirtymäaika, kunnille ajoissa toimitettavat kuntakohtaiset laskelmat sekä yhtenäiset ohjeet kustannusten kohdentamiseen kunnan, työllisyysalueen ja hyvinvointialueen välillä. Monialaiseen yhteistyöhön on säilytettävä riittävä rahoitus. Laskennallisten korvausten tasoa ei tule alentaa tavalla, joka vaarantaa kotoutumistyön asiantuntijuuden, kotoutumista tukevien palvelujen saatavuuden, yhdenvertaisuuden, kuntien vastaanottovalmiuden tai kotoutumisen pitkän aikavälin vaikuttavuuden.

Yhteenvetona Keski-Uudenmaan kunnat sekä Keski-Uudenmaan työllisyysalue katsovat, että asetusehdotusta tulee muuttaa siten, että säästötoimien rinnalla turvataan kuntien ja työllisyysalueen tosiasialliset toimintaedellytykset. Muutoin riskinä on kustannusten siirtyminen valtiolta kunnille ja muihin palveluihin ilman, että julkisen talouden kokonaiskustannukset aidosti alenevat.